

УДК 930.85(477):008(477):1(091)

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.2.39>

Петрів Оксана Василівна,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та політології
імені професора Валерія Скотного
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
orcid.org/0000-0001-5194-6486
Researcher ID: Y-6089-2019
petriv.sana@gmail.com*

ТЯГЛІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В МИСТЕЦЬКИХ АРТЕФАКТАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті виявлено та обґрунтовано тяглість культури в утвердженні ідеї «українізації культурного простору» у мистецьких артефактах сьогодення, зокрема у діяльності Творчого об'єднання «МУР». Здійснено детальний аналіз концептів «тяглість культури», «українізація» для виявлення мистецьких засобів їх репрезентації у формах сучасного мистецтва як форми суспільної свідомості українців, виявлено мистецькі артефакти, що відображають та утверджують у часі і просторі української культури ідею українізації. Українізація у сучасному українському суспільстві повинна зберігати баланс між законодавчо-правовою сферою та особистісною мотивацією, коли законодавча база гарантує право кожного вільно користуватися українською мовою як рідною чи державною, брати участь у культуротворчому процесі і водночас створювати позитивний імідж української мови у «життєвому світі» існування української держави, суспільства та індивіда – через різні форми і види культури. Важливим тут є розуміння процесу українізації не лише як політичного, а й особистісного. Вважаємо, що політика «лагідної українізації» (термін з'явився у публічному дискурсі у 2019–2021 роках) є неприйнятним компромісом із багаторічною русифікацією, а тому має бути послідовною і гарантованою законодавством, слугувати прикладом у персоналіях достойників, культурній привабливості, стати вибором і відповідальністю усіх і кожного. Українізація як культурно-історичне явище, процес відновлення та утвердження суб'єктності спільноти не повинна бути інструментом політики, а умовою створення вільного, органічного життєвого простору. Саме для досягнення цієї мети ставали до спротиву покоління українських митців. І в тяглість культури «спротив» стає передумовою, трансформується в «утвердження» суб'єктності України та її культури зусиллями сучасної молоді мистецької генерації, зокрема діяльності Творчого об'єднання «МУР» (2022).

Ключові слова: суб'єктність культури, тяглість української культури, українізація, мистецтво, мистецький артефакт, Творче об'єднання «МУР».

Petriv Oksana,

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy,
Sociology and Political Science named after Professor Valery Skotny
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
orcid.org/0000-0001-5194-6486
Researcher ID: Y-6089-2019
petriv.sana@gmail.com*

THE CONTINUITY OF UKRAINIAN CULTURE IN CONTEMPORARY ARTISTIC ARTIFACTS

The article reveals and substantiates the continuity of culture in the affirmation of the idea of “Ukrainization of cultural space” in contemporary art artifacts, in particular in the activities of the Creative Association «MUR». A detailed analysis of the concepts of “cultural continuity” and “Ukrainization” was carried out to identify artistic means of their representation in contemporary art as a form of Ukrainian public consciousness. Artistic artifacts were identified that reflect and affirm the idea of Ukrainization in the time and space of Ukrainian culture. Ukrainization in contemporary Ukrainian society must maintain a balance between the legislative and legal sphere and personal motivation, where the legislative framework guarantees everyone's right to freely use Ukrainian as their native or official language, participate in the cultural process, and at the same time create a positive image of the Ukrainian language in the “living world” of the Ukrainian state, society, and the individual through various forms and types of culture. It is important to understand the process of Ukrainization not only as political, but also as personal. We believe that the policy of “gentle Ukrainization” (a term that appeared in public discourse in 2019–2021) is an unacceptable compromise with many years of Russification, and therefore must be consistent and guaranteed by law, serve as an example in the personalities of dignitaries and cultural appeal, and become the choice and responsibility of each and every one. Ukrainization as a cultural and historical phenomenon, a process of restoring and affirming the subjectivity of the community, should not be a political tool, but a condition for creating a free, organic living space. It was precisely to achieve this goal that generations of Ukrainian artists rose up in resistance. And in the continuity of culture, “resistance” becomes a prerequisite, transforming into the “affirmation” of the subjectivity of Ukraine and its culture through the efforts of the contemporary young artistic generation, in particular the activities of the Creative Association «MUR» (2022).

Key words: subjectivity of culture, continuity of Ukrainian culture, Ukrainization, art, artistic artifact, Creative Association «MUR».

Постановка проблеми. Культурно-історичні обставини російсько-української війни (з 2014 року) актуалізують проблему участі сучасного українського мистецтва у захисті і спротиві військовій агресії ворога. Мистецькі артефакти сучасності виявляють тяглість української культури в утвердженні ідеї «українізації культурного простору» від 1920–1930-х рр. і до сьогодні, зокрема у культурницькій, мистецькій, просвітницькій діяльності Творчого об'єднання «МУР» (з 2022 року), що актуалізує творчу спадщину попередніх поколінь мистецької оборони.

Аналіз останніх досліджень. Проблема, що становить предмет нашого дослідження, є міжгалузєвою, інтегруючи бібліографію та методологію філософії, історії, мистецтвознавства, культурології. У роботі використано праці С. Крилової, В. Табачковського, Н. Хамітова,

у яких обґрунтовано феномен культури як форму буття; у працях Р. Гром'яка, М. Грушевського, Ю. Коваліва, В. Теремка розкрито історичні аспекти досліджуваної проблеми, зокрема автохтонність української культури, етапність процесу українізації від 1920–1930-х рр. і до сьогодні, особливості створення та сприйняття мистецьких артефактів означених періодів. З огляду на синхронність створення мистецьких артефактів та дослідницької рефлексії над його появою і сприйняттям у просторі культури у роботі використано оглядові, аналітичні публікації Internet-ресурсу (інтерв'ю, подкасти, блоги тощо). Однак, незважаючи на розробку проблеми, низка аспектів залишилась нерозв'язаною, що й обумовило вибір теми статті.

Мета статті: виявити та обґрунтувати тяглість культури в утвердженні ідеї

«українізації культурного простору» у мистецьких артефактах сьогодення, зокрема у діяльності Творчого об'єднання «МУР» (з 2022 року). У межах визначеної мети необхідно розв'язати такі **завдання**: здійснити аналіз концептів «тяглість культури», «українізація» для виявлення мистецьких засобів їхньої репрезентації у формах сучасного мистецтва як форми суспільної свідомості українців; виявити мистецькі артефакти, що відображають та утверджують у часі і просторі української культури ідею українізації.

Виклад основного матеріалу. Основу буття людини, як зазначають Назіп Хамітов та Світлана Крилова, становить взаємодія буття природи, буття особистості та буття культури. У цій взаємодії перетворювана свідомістю реальність постає матеріальною сутністю у явищах природи, духовно-душевною – у діяльнісно-творчій людській особистості, яка об'єктивує волю і дух в артефактах культури. Дослідники характеризують буття природи як необхідність, буття особистості – як свободу, а буття культури – як єдність свободи і необхідності (Хамітов, Крилова, 2007, с. 32). Отже культура як «друга природа» об'єднує усі артефакти, що створені людиною і спільнотою у часі і просторі свого існування.

Етногенез українського народу як суб'єкта культури, за Михайлом Грушевським, відбувався на засадах автохтонності (Грушевський, 1994, с. 8), що обумовлює тяглість як безперервний процес історичного розвитку артефактів духовної і матеріальної культури – від прадавніх часів і до сьогодення. Тяглість культури забезпечує міжпоколіннєву спадковість у традиціях звичаєвої культури, світоглядно-інтелектуальних настановах та ідеях, збереженні етнокультурної/національної ідентичності людини та спільноти навіть за умов бездержавності. Незважаючи на періоди колоніальної залежності та спроби метрополій знищити еліту, асимілювати культуру, тяглість української культури дала змогу зберегти у розвитку традиції державо- та націєтворення, оборонної військової культури, господарювання, освіти, науки і мистецтва. І найважливіше – відновити повноту суб'єктності у формі сучасної держави.

В українській державотворчій (націєтворчій, культуротворчій), науково-дослідницькій, освітній, мистецькій традиції ХХ – початку

ХХІ ст. різні форми і цілі мав рух українізації як процес утвердження української мови, культури та ідентичності у суспільному житті. Історична довідка про цей процес засвідчує, що політика українізації як «коренізації», запроваджена більшовиками після XII з'їзду РКП(б) у 1923 р. з метою нейтралізації національно-визвольних прагнень українців та зміцнення радянської влади в УСРР у суспільній практиці розширення простору використання української мови в освіті, адміністрації, пресі; залучення українських кадрів до державних і партійних органів; підтримки культурних ініціатив, але завжди під контролем комуністичної ідеології. Позитивні наслідки процесу українізації в історичному поступі виявляємо у зростанні рівня освіти та культурного розвитку українців, формуванні нової української інтелігенції, а відтак і репресій проти діячів, які виходили за межі дозволеного радянською владою (Хорошак, Кречетова, 2024). Сповна процес українізації відстежуємо в українському літературному процесі 1920–1930-х років, зокрема у творчості Миколи Хвильового (1893–1933), у якій письменник утверджує українську культурну самобутність (зокрема психологічна новела «Я (Романтика)» (1924)), а також Миколи Куліша (1892–1937), Остапа Вишні (1989–1956) та інших.

Надзвичайно важливим для розуміння українізації як явища в українській культурі є період літературного шістдесятництва, адже саме тоді українська культура отримала новий імпульс до розвитку і самоствердження. Після сталінських репресій у 1950-х роках відбулося певне «відлигове» послаблення цензури, що дало можливість новому поколінню письменників і митців виявити себе творчо. Шістдесятники прагнули повернути українську літературу до національних традицій, відновити її духовність і модернізувати у світовому контексті шляхом утвердження української мови як мови сучасної літератури, звернення до історії та культури України, морального протесту проти русифікації та тоталітаризму, поєднанням модерних художніх форм із національною тематикою (Літературознавчий словник-довідник, 2007, с. 727–728; Табачковський, 2002).

Яскравим представником літературного шістдесятництва 1960–1970-х років є Василь Стус (1938–1985) – поет, перекладач, правозахисник, творчість якого стала символом

духовного спротиву радянській системі. У поезії В. Стуса наскрізною є тема України, біль за її долю, утвердження прагнення і права спільноти на власну культуру. Творчість Василя Стуса утверджувала українську мову як мову високої літератури і духовного спротиву. Наводимо як приклад вибірку цитат, які залишаються актуальними і в сучасній Україні, відображаючи національну ідентичність, стійкість духу автора та його читачів: «Бути радянським громадянином – це значить бути рабом»; «Митець потрібен своєму народові та й усьому світові тільки тоді, коли його творчість зливається з криком його нації»; «Поет – це людина... А людина – це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а робив би коло землі...»; «Долі не обирають... Її приймають – яка вона вже не є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас»; «Ти – це, насамперед, Твоя воля (бажання, мета, впертість і т. д.). А воля міцніє в подоланні перешкод» (Кух, 2025).

У кінці ХХ – на початку ХХІ століття у процесі державотворення після проголошення незалежності України у 1991 році українізація є частиною державної політики, метою якої постало відновлення та утвердження української мови як державної, подолання наслідків русифікації: в освіті – шляхом переходу шкіл та університетів на українську мову навчання; медіа та культурі – шляхом уведення квот на українську музику, кіно, телебачення; державному управлінні – шляхом обов'язкового використання української мови в офіційних документах і комунікації (Закон України «Про забезпечення...», 2019).

Безперечним є те, що українізація у сучасній Україні є свідомим рухом у просторі українського суспільства і держави, що спрямований на відновлення історичної справедливості, захист мови та ідентичності, а також символом культурної незалежності та спротиву російській агресії, сприяє консолідації суспільства, зміцненню державності.

Процес українізації у єдності періодів від 1920–1930-х років і до сьогодні сповна виявив себе у сучасних мистецьких артефактах у музиці, літературі, образотворчому мистецтві, театрі, кінематографі, що засвідчує тяглість української культури в утвердженні її самобутності та водночас належності до світової культурної спадщини.

Розглянемо значимість цього культуротворчого явища у діяльності Творчого об'єднання «МУР» (з 2022 року), яке є дітищем Олександра Хоменка, Миколи Шмундира, Віктора Ткаченка, – талановитих молодих митців, чия юність, особистісне зростання і творче самовизначення назавжди будуть пов'язані з російсько-українською війною. Тяглість традиції українізації в українській культурі виявляємо у творчості названих митців, яку розглянемо у формотворчих та змістових аспектах.

Творчість МУРівців створює цілісну художню структуру, у якій взаємодіють енергія слова і музики. Формотворчі аспекти літературно-музичної творчості виявляють поєднання музичної структури, літературного тексту та виконавських засобів, які разом створюють гармонійну композицію. Вони забезпечують єдність змісту і форми, даючи змогу твору впливати на слухача комплексно – через емоції, образи і художню логіку.

Проаналізуємо назву проєкту, що створює альянз на об'єднання українських письменників в еміграції – МУР (Мистецький Український Рух), що було засноване у 1945 році у м. Фюрт (Німеччина). МУР консолідував українських літераторів після Другої світової війни у середовищі військовополонених чи втікачів від комуністичного режиму, які покинули свої домівки через війну та політичні репресії, тож опинилися у таборах для переміщених осіб (відомі під назвою Ді-Пі – від Displaced Persons) у Німеччині, Австрії та Італії. Учасники об'єднання – Улас Самчук (голова об'єднання), Юрій Шерех (заступник голови), а також Іван Багряний, Докія Гуменна, Віктор Домонтович, Юрій Косач, Василь Барка, Євген Маланюк, Тодось Осмачка та інші здійснювали значну видавничу, просвітницьку, творчу, науково-пошукову роботу щодо призначення української літератури, шляхів її розвитку та особливостей художньо-образного відображення дійсності. МУР проіснував до 1948 року і припинив свою діяльність у зв'язку з переїздом учасників на постійне проживання в інші країни (Літературознавчий словник-довідник, 2007, с. 471).

Водночас рецепція назви і творчості сучасного МУРу створює також альянз на текст вірша одного із найактивніших представників українського дисидентського руху Василя Стуса «Ти що казав?» (1961–1963 рр.). У вірші

поет протиставляє себе – вільного і самодостатнього – нелюдській, антиукраїнській політиці російсько-радянської імперії («Я – ворог твій – тобі мурую мур Імперії»), утверджує ідею спротиву і водночас стійкості.

У 2022 році Творче об'єднання «МУР» видало свій перший музичний альбом «МУР vol. 1», до якого у музичному викладі увійшов названий вірш Василя Стуса та ще сім композицій на вірші українських письменників – Івана Франка, Василя Симоненка, Павла Тичини, Юрка Іздрика та інших українських поетів («МУР vol. 1», 2022).

Поетичні тексти створюють змістову основу у поєднанні слова і музики, коли музика підсилює емоційність слова, а слово конкретизує музичний образ. Вокал, декламацію, інструментальний супровід, створення композиційної цілісності у творчості сучасних МУРівців забезпечує склад творчого об'єднання – митці з Києва та Донецька: Олександр Хоменко – його засновник, автор ідей, текстів, режисер, сценарист; Віктор Ткаченко – автор супровідних текстів, музики, саундпродакшину; Микола Шмундир – виконавець речитативу, відповідальний за піар; Марія О'Райлі – створює відеомонтаж; Соломія Казолуп – дизайн проєктів; Олександр Заїка – тексти, музику і вокал. За чотири роки своєї діяльності авторський колектив творчого об'єднання створив низку проєктів: «МУР vol. 1» (2022), «Захалаявна книжечка» (2022), «Ти [Романтика]» (2024), «Рах Романа» (2024), «Ребелія (1991)» (2025) (МУР (творче об'єднання), 2026). Талант та зусилля авторського колективу поєднує у кожному проєкті музичну структуру, літературний текст та виконавські засоби, які створюють гармонійну композицію, забезпечують єдність змісту і форми, комплексне слухацьке/глядацьке сприйняття.

В одному з інтерв'ю після представлення публіці проєкту «Ти [Романтика]» (2024), назва якого є алюзією на назву новели «Я (Романтика)» Миколи Хвильового – одного з найвідоміших представників Розстріляного відродження, автора актуального і сьогодні гасла «Геть від Москви!», сформульовано розуміння МУРівцями свого призначення: «Головний висновок, який ми хочемо, щоб зробив наш слухач – це те, що історія, на жаль, циклічна. І той, хто не вивчить її уроки – буде змушений відправитись на «перездачу» (МУР – Ти [Романтика], 2024).

Мистецька, популяризаторська, просвітницька, волонтерська діяльність авторського колективу Творчого об'єднання «МУР», акцентована на усвідомленні спадкоємності проблеми українізації в українській культурі упродовж ХХ – початку ХХІ століть, внеску своєї творчої діяльності у її розв'язанні у сьогоденні, відображена у низці презентацій, інтерв'ю, відгуків професійних оглядачів та чисельних шанувальників, серед яких поет Сергій Жадан, ведучий Євген Янович, гурти «Хейтспіч» та Nazva, Марія Падалко та інші.

Після презентації альбому «Ребелія (1991)», до створення якого долучилися Jerry Neil, Otoy, Monatik, Артем Пивоваров, Go_A, Nazva, Кажанна, Klavdia Petrivna, Brykulets, Олег Криштопу, Євген Янович, Денис Бігус, Олександр Хотевський, в якому відтворено художню історію боротьби за незалежність України, Олександр Хоменко виступив з емоційною промовою, що за низкою ознак є нарисом (есе) про стан сучасної української культури, роль мистецтва, традицію спротиву українського народу проти ворожої експансії (мовної, інформаційної, економічної, культурницької і воєнної), про українізацію як тяглість традиції і, на жаль, нерозв'язаної проблеми. Зокрема Олександр Хоменко сказав: «Якою мовою я зараз з вами говорю? **Мовою, яку намагалися знищити майже всю її історію** (Тут і надалі виділення шрифту О. Гейдор – прим О. П.). Я хочу, щоб ви вдумалися: якби колись десь хтось в історії не зробив те, що мав. Якби історія пішла іншим шляхом... Усі ці звуки, які ви зараз чуєте, не мали б для вас жодного значення. Подібно запису на диктофон вигуків африканського племені. Але ж ви мене зараз розумієте, правильно? Де я вам це говорю? **У столиці країни, яку намагалися знищити майже всю її історію.** І все ж я говорю це тут, українською. **У нашій країні – прекрасній країні, яку оточували вороги, а будували мрійники.** Знаєте, чому ми – країна мрійників? Бо саме тут створювали надзвичайне авангардне мистецтво під час арештів, репресій і голоду. Тут об'єднувалися у клуби творчої молоді, самвидави, художні спілки – перед обличчям кривавої імперії, яка нищила мільйони. Тут, навіть у найтемніші часи, займалися творчістю і намагалися щось збудувати. Мріїам потрібен час. І, здається, наш час настав» (Гейдор, 2025).

Висновки. Обґрунтовуючи тяглість культури в утвердженні ідеї «українізації культурного простору» у мистецьких артефактах сьогодення, зокрема у діяльності Творчого об'єднання «МУР», здійснено аналіз концептів «тяглість культури», «українізація», що дало змогу виявити мистецькі засоби їхньої репрезентації у формах сучасного мистецтва як форми суспільної свідомості українців, а також розглянути мистецькі артефакти, що відображають та утверджують у часі і просторі української культури ідею українізації.

Висновуючи розгляд проблеми, необхідно зазначити, що українізація у сучасному українському суспільстві повинна зберігати баланс між законодавчо-правовою сферою та особистісною мотивацією, коли законодавча база гарантує право кожного вільно користуватися українською мовою як рідною і державною, брати участь у культуротворчому процесі і водночас створювати позитивний імідж української мови у «життєвому світі» існування української держави, суспільства та індивіда – через різні форми і види культури, зокрема освіти

та мистецтво. Важливим тут є розуміння процесу українізації не лише як політичного, а й особистісного. Вважаємо, що політика «лагідної українізації» (термін з'явився у публічному дискурсі у 2019–2021 рр.) виглядає як неприйнятний компроміс із багаторічною русифікацією, а тому має бути послідовним, гарантованим законодавством прикладом українськості достойників, культурної привабливості, вибору і відповідальності усіх і кожного. Українізація як культурно-історичне явище, процес відновлення та утвердження суб'єктності спільноти не повинна бути інструментом політики, а умовою створення вільного, органічного життєвого простору. Саме для досягнення цієї мети ставали до спротиву покоління українських митців. І в тяглоті культури «спротив» стає передумовою, трансформується в «утвердження» суб'єктності України та її культури зусиллями сучасної молоді мистецької генерації.

Перспективою подальших досліджень є філософсько-культурологічний аналіз неоднозначного явища «лагідної українізації» у сьогоденні.

Список використаних джерел:

- Гейдор, О. (2025). Марічка Падалко випадково зустріла подругу юності, а Анатолій Анатоліч «засвітився» у гіпсі. Як пройшла прем'єра нового альбому МУР. *Oboz.UA від 16.08.2025*. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/shou-oboz/marichka-padalko-vipadkovo-zustrila-podругu-yunosti-a-anatolij-anatolich-zasvityvsya-u-gipsi-yak-projshla-premera-novogo-albomu-mur.htm>.
- Грушевський, М. (1991). С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. Київ: Наукова думка, Т. 1. 1994. 736 с.
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 21, ст. 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
- Кух, О. (2025). «Долі не обирають, її приймають»: цитати Василя Стуса, які варто знати кожному. *24 Канал від 06 січня 2025 року*. URL: https://24tv.ua/education/vasil-stus-tsitati-virshi-vazhlivi-slova-poeta-shho-aktualni_n2723071.
- Літературознавчий словник-довідник. (2007). За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія». 752 с.
- МУР (творче об'єднання). (Востаннє відредаговано 23 січня 2026 року) URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/МУР_\(творче_об'єднання\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/МУР_(творче_об'єднання)).
- МУР – Ти [Романтика] | Full Album. (2024). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=АНxhKPp6xAk>.
- «МУР vol. 1». (2022). URL: <https://moon.ua/ua/muzika/mur-avola1a.html>
- Табачковський, В. (2002). У пошуках невтраченого часу: нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ: Видавець ПАРАПАН. 297 с.
- Хамітов, Н., Крилова, С. (2007). Філософський словник. Людина і світ. Київ: КНТ, Центр навчальної літератури. 264 с.
- Хорошак, К, Кречетова, Д. (2024). Чому двомовність – небезпечна, а лагідна українізація більше неактуальна? Інтерв'ю з мовним омбудсменом. *«Українська правда. Життя» від 24 жовтня 2024 року*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/chi-ye-shche-misce-lagidniy-ukrajinizaciji-poyasnyuye-movniy-ombudsmen-interv-yu-304453/index.amr>.

References:

- Heidor, O. (2025). Marichka Padalko vypadkovo зустріла подругу юності, а Anatolii Anatolich “zasvityvsia” u hipsi. Yak proishla premiera novoho albomu MUR [Marichka Padalko accidentally met a youth friend, and Anatoliy Anatolich “lit up” in a cast. How the premiere of the new MUR album went]. Oboz.UA, August 16, 2025. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/shou-oboz/marichka-padalko-vipadkovo-zustrila-podругu-yunosti-a-anatolij-anatolich-zasvitivysya-u-gipsi-yak-proishla-premera-novogo-albomu-mur.htm> [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1991). Istorii Ukrainy-Rusy: V 11 t., 12 kn. [History of Ukraine-Rus: In 11 volumes, 12 books]. Sokhan, P.S. (Ed.). Kyiv: Naukova dumka, T. 1. 1994 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy “Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi” (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, (21), art. 81 [Law of Ukraine “On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukrainian].
- Kukh, O. (2025). “Doli ne obyraiut, ii pryimaiut”: tsytaty Vasylia Stusa, yaki varto znaty kozhnomu [“Fates are not chosen, they are accepted”: Quotes by Vasyl Stus that everyone should know]. 24 Kanal, January 06, 2025. URL: https://24tv.ua/education/vasil-stus-tsitati-virshi-vazhlyvi-slova-poeta-shho-aktualni_n2723071 [in Ukrainian].
- Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk (2007). Hromiak, R.T., Kovaliv, Yu.I., & Teremko, V.I. (Eds.). Kyiv: VTs “Akademiia” [Literary dictionary-handbook] [in Ukrainian].
- MUR (tvorche obiednannia) (2026). [MUR (creative association)]. Wikipedia. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/МУР_\(творче_об'єднання\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/МУР_(творче_об'єднання)) [in Ukrainian].
- MUR – Ty [Romantyka] | Full Album (2024). [MUR – You [Romantics] | Full Album]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AHxhKPP6xAk> [in Ukrainian].
- “MUR vol. 1” (2022). URL: <https://moon.ua/ua/muzika/mur-avola1a.html> [in Ukrainian].
- Tabachkovskiy, V. (2002). U poshukakh nevtrachenoho chasu: narysy pro tvorchu spadshchynu ukrainskykh filosofiv-shistdesiatnykiv [In search of time not lost: Essays on the creative heritage of Ukrainian philosophers of the sixties]. In-t filosofii im. H.S. Skovorody NAN Ukrainy. Kyiv: Vydavets PARAPAN [in Ukrainian].
- Khamitov, N., & Krylova, S. (2007). Filosofskiy slovnyk. Liudyna i svit [Philosophical dictionary. Man and the world]. Kyiv: KNT, Tsentri navchalnoi literatury [in Ukrainian].
- Khoroshchak, K., & Krechetova, D. (2024). Chomu dvomovnist – nebezpechna, a lahidna ukrainizatsiia bilshe neaktualna? Interviu z movnym ombudsmenom [Why is bilingualism dangerous, and gentle Ukrainization no longer relevant? Interview with the language ombudsman]. *Ukrainska pravda. Zhyttia*, October 24, 2024. URL: <https://life.pavda.com.ua/society/chi-ye-shche-misce-lagidniy-ukrajinizaciji-poyasnyuye-movniy-ombudsmen-interv-yu-304453/index.amp> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026